

Dr. sc. Marko Šikić, docent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

UTJECAJ PRAKSE (PRESUDA) EUROPSKOG SUDA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA NA UPRAVNO SUDOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

UDK: 342.9(4)

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: 15. 10. 2012

U radu se analiziraju presude Europskoga suda za ljudska prava, donesene u postupcima protiv Republike Hrvatske, koje su izravno ili neizravno imale utjecaj na upravno sudovanje u Republici Hrvatskoj. U tom smislu, najprije se u najkraćim crtama analiziraju presude koje su se odnosile na širi kontekst zaštite prava na suđenje u razumnom roku. Nakon toga, u radu se analizira nekoliko novijih judikata Europskog suda za ljudska prava koji se izravno odnose na upravno sudovanje. Zaključno, ističe se kako Republika Hrvatska praksu Europskoga suda mora i dalje pozorno pratiti te upravno sudovanje pokušati s njome uskladiti.

Ključne riječi: *Europski sud za ljudska prava, pravo na suđenje u razumnom roku, upravno sudovanje.*

I. UVOD

Republika Hrvatska ratificirala je Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku rada: Europska konvencija) 5. studenoga 1997.¹ Nekoliko godina poslije, 2001. godine, Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu (u nastavku rada: Europski sud) donio je prve presude u kojima je tužena strana bila Republika Hrvatska. Izravan utjecaj prakse Europskoga suda na razvoj hrvatskoga zakonodavstva i pravnog sustava, pa tako i na razvoj upravnog sudovanja, moguće je, dakle, pratiti posljednjih 12 godina.

U navedenom periodu (do trenutka završetka pisanja našega rada) Europski sud donio je ukupno 463 presude u kojima je tužena strana bila Republika Hrvatska. Od navedenog broja, samo ih se 20 odnosilo izravno na upravno sudovanje.² No, kako će to biti vidljivo iz daljnjih izlaganja, utjecaj presuda Europskoga suda u kojima je bila tužena Republika Hrvatska, u prvom se redu tiče širokog konteksta prava na suđenje u razumnom roku. Navedene su presude, dakako, imale i utjecaj na zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u upravnosudskim postupcima.

¹ Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1, 4, 6, 7 i 11 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN – MU 18/97). Stupanjem na snagu Protokola br. 11, objavljen je i pročišćeni tekst Europske konvencije (NN – MU 6/99). Novi dodani protokoli br. 12 i 13 objavljeni su u NN – MU 14/02. Protokol br. 14 objavljen je u NN – MU 1/06.

² V. HUDOC bazu podataka Europskoga suda na: <http://hudoc.echr.coe.int/hudoc> (pristupljeno: 30. studenoga 2012.).

Prema tome, za naše su razmatranje relevantne i sve presude u kojima se štitilo navedeno pravo.

II. ZAŠTITA PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U UPRAVOSUDSKIM POSTUPCIMA

Razvoj instituta zaštite prava na suđenje u razumnom roku u Republici Hrvatskoj možemo, dakle, promatrati upravo od trenutka kada je Europska konvencija postala dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske i kada je Republiku Hrvatsku počela obvezivati i odredba čl. 6. Europske konvencije pod nazivom "Pravo na pošteno suđenje" koja, između ostaloga, u svom st. 1. propisuje i sljedeće:

"Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni i nepristrani sud ... u razumnom roku ispita njegov slučaj."

Od navedenoga je trenutka započela prilično intenzivna zakonodavna aktivnost kojom se hrvatske građane željelo zaštititi od nerazumno dugih rokova rješavanja u sudskim postupcima. I hrvatska je znanstvena i stručna javnost s velikom pozornošću pratila razvoj instituta te se u brojnim radovima ukazivalo na probleme neefikasnosti hrvatskog pravosuđa te na dobre i loše strane uvedenih mehanizama pravne zaštite građana.³

Praksa Europskog suda, pak, odigrala je presudnu ulogu u razvoju navedenog instituta te je imala izravan utjecaj na pravne izvore najvišega ranga u Republici Hrvatskoj: Ustav Republike Hrvatske⁴ (u nastavku rada: Ustav), Ustavni zakon o ustavnom sudu Republike Hrvatske⁵ (u nastavku rada: Ustavni zakon) i Zakon o sudovima⁶ (u nastavku rada: ZS).

Željeli bismo na početku naših izlaganja odmah istaknuti kako je razvoj instituta zaštite prava na suđenje u razumnom roku u Republici Hrvatskoj imao

³ V., tako, primjerice: Uzelac, Alan, *Hrvatsko procesno pravo i jamstvo "pravičnog postupka" iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Supplement(1998.), str. 1005.-1030., Omejec, Jasna, "Razumni rok" u interpretaciji Ustavnog suda Republike Hrvatske, *Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava*, Interpretativna uloga ustavnog suda, uredili: Jadranko Crnić i Nikola Filipović, Organizator, Zagreb, 2000., str. 131.-149., Vajić, Nina, *Duljina sudskog postupka u Hrvatskoj i praksa Europskog suda za ljudska prava*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 5(2001.), str. 981.-990., Crnić, Jadranko, *Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske – spas ili requiem za Ustavni sud*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2(2002.), str. 266.-267., Šprajc, Ivan, *O načinu procjenjivanja "razumnosti" trajanja upravnosudskog postupka*, *Informator*, 5322(2005.), str. 5. i 6., Potočnjak, Željko, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku nakon stupanja na snagu novog Zakona o sudovima*, *Hrvatska pravna revija*, 4(2006.), str. 13.-31., Uzelac, Alan, *O razvoju pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku*, *Afirmacija ili kapitulacija u borbi za djelotvorno pravosuđe*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1-2(2012.), str. 359.-395. Šikić, Marko, *Vremenski okviri odlučivanja u hrvatskom upravnom sporu*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 1(2010.).

⁴ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10).

⁵ Ustavni zakon o Ustavnom sudu (NN 99/99, 29/02).

⁶ Zakon o sudovima (NN 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 27/11 i 130/11).

uzlaznu liniju te kako se navedena zaštita godinama usavršavala i unapređivala. No, veliku kušnju za institut predstavljaju normativne aktivnosti poduzete u posljednje tri godine.

Tako je, najprije, potrebno istaknuti kako je Republika Hrvatska novim Zakonom o upravnim sporovima⁷ (u nastavku rada: ZUS) radikalno reformirala upravno sudovanje. Navedenim se zakonom, naime, raniji jednostupanjski sustav zamijenio dvostupanjskim sustavom upravnog sudovanja,⁸ provođenje usmene i javne rasprave postalo je pravilo,⁹ upravo kao i dužnost suda da riješi samu upravnu stvar tj. provede spor pune jurisdikcije.¹⁰ Sasvim je izvjesno da navedene novosti pred suce upravnih sudova postavljaju vrlo tešku zadaću efikasnog postupanja koje mora biti usklađeno sa standardima pravne zaštite građana od povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Izravne intervencije u institut učinjene su izmjenama i dopunama ZS-a. Naime, novelama navedenog zakona iz 2009. i 2010. Vrhovni sud Republike Hrvatske (u nastavku rada: Vrhovni sud) postao je posljednja instancija odlučivanja o povredi prava na suđenje u razumnom roku, zamijenivši u toj zadaći Ustavni sud Republike Hrvatske (u nastavku rada: Ustavni sud). Navedene Novele ZS-a smatramo korakom unatrag u uređenju instituta zaštite građana od povrede prava na suđenje u razumnom roku. Nažalost, kako ćemo to dalje u radu podrobnije i objasniti, Republici Hrvatskoj očitو prijete i daljnja ograničavanja zaštite prava na suđenje u razumnom roku jer se novim Nacrtom prijedloga Zakona o sudovima¹¹ (u nastavku rada: Nacrt prijedloga ZS-a) smisao samog instituta gotovo u potpunosti dovodi u pitanje.

a) Ustavnosudska zaštita prava na suđenje u razumnom roku

Prvi stupanj u razvoju zaštite prava na suđenje u razumnom roku bio je ustavnosudski. Naime, nakon ratifikacije Europske konvencije, zakonodavac je pravnu zaštitu od povrede razumnog roka odlučivanja uredio tadašnjim čl. 59., st. 4. Ustavnog zakona.¹²

Pravo na suđenje u razumnom roku postalo je dijelom ustavnog poretka Republike Hrvatske kada su 9. studenoga 2000. proglašene ustavne promjene. Tako, čl. 29., st. 1. Ustava RH glasi:

⁷ Zakon o upravnim sporovima (NN 20/10).

⁸ V. čl. 12. i 13. ZUS-a.

⁹ V čl. 7. i čl. 37.-39. ZUS-a.

¹⁰ V. čl. 58., st. 1. i 3. ZUS-a.

¹¹ Nacrt prijedloga Zakona o sudovima v. na: <http://www.mprh.hr/prijedlog-zakona-o-sudovima> (pristupljeno: 30. studenoga 2012.).

¹² "(4) Ustavni sud iznimno može pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije nego li je iscrpljen pravni put ako utvrdi da je potpuno razvidno da se pobijanim aktom, odnosno nedonošenjem akta u razumnom roku grubo vrijeđaju ustavna prava ili slobode i da bi nepokretanjem postupka za podnositelja tužbe mogle nastupiti teške i nepopravljive posljedice."

“Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.”

Na daljnju razradu instituta zaštite građana u slučajevima odugovlačenja postupaka presudan su utjecaj imale presude Europskoga suda. Tako je Europski sud već u presudi RAJAK protiv Hrvatske,¹³ ocijenio kako se, u okolnostima samog predmeta, tužba prema čl. 59., st. 4. Ustavnog zakona ne može smatrati djelotvornim pravnim sredstvom te da je u tom predmetu došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. Nepunih mjesec dana poslije, u predmetu HORVAT protiv Hrvatske,¹⁴ Europski je sud zauzeo načelan stav da u Republici Hrvatskoj ne postoji pravno sredstvo kojim bi građani mogli ostvariti svoje pravo na ispitivanje slučaja u razumnom roku. U navedenoj je presudi Europski sud utvrdio da pokretanje postupka po čl. 59., st. 4. Ustavnog zakona ovisi o diskrecijskoj odluci Ustavnog suda. Europski je sud utvrdio da se moraju kumulativno ispuniti dva uvjeta da bi stranka uopće i mogla podnijeti ustavnu tužbu. Prvi je uvjet grubo vrijeđanje ustavnih prava i sloboda, a drugi rizik nastupanja teških i nepopravljivih posljedica za podnositelja ustavne tužbe. Ovakvi uvjeti podliježu vrlo širokom tumačenju te je Europski sud utvrdio kako je, zbog činjenice da se praksa Ustavnog suda u rješavanju po ovom pitanju nije razvila, ovo pravno sredstvo nesigurno.

Presuda u predmetu HORVAT protiv Hrvatske značajna je jer je prva presuda Europskoga suda koja je utjecala na izmjenu i dopunu propisa u Republici Hrvatskoj.¹⁵ Njome, naime, Republika Hrvatska nije bila obvezana samo na isplatu novčane naknade nego i na donošenje propisa usklađenoga s praksom Europskog suda.¹⁶ Tako je, zaista, novelama Ustavnog zakona iz 2002. učinjeno nekoliko vrlo bitnih intervencija u institut pravne zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Nakon spomenutih novela, čl. 63. Ustavnoga zakona tako glasi:

“(1) Ustavni sud će pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije no što je iscrpljen pravni put, u slučaju kad o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela nije u razumnom roku odlučio sud ili o slučaju kad se osporenim pojedinačnim aktom grubo vrijeđaju ustavna prava, a potpuno je razvidno da bi nepokretanjem ustavnosudskog postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posljedice.

(2) U odluci kojom usvaja ustavnu tužbu zbog nedonošenja akta u razumnom roku iz st. 1. ovog članka, Ustavni sud će nadležnom sudu odrediti rok za donošenje akta kojim će taj sud meritorno odlučiti o pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela podnositelja. Rok za donošenje akta počinje teći idućeg dana od dana objave odluke Ustavnog suda u “Narodnim novinama”.

(3) U odluci iz stavka 2. ovog članka Ustavni sud će odrediti primjerenu

¹³ RAJAK protiv Hrvatske (presuda Europskoga suda od 28. lipnja 2001.).

¹⁴ HORVAT protiv Hrvatske (presuda Europskoga suda od 26. srpnja 2001.).

¹⁵ V. opširnije o ovom utjecaju u: Crnić, op. cit. (bilj. 3), str. 267-269.

¹⁶ V. Lukina-Karajković, Lidija, *Prikaz odluka Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu protiv Republike Hrvatske*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 3-4 (2002.), str. 651-663.

naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegova ustavnog prava koju je sud učinio kada o pravima i obvezama podnositelja ili o sumnji ili optužbi zbog njegova kažnjivog djela nije odlučio u razumnom roku. Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu.”

Važno je napomenuti kako je, ubrzo nakon donošenja Ustavnog zakona, Europski sud za ljudska prava u odluci u predmetu SLAVIČEK protiv Hrvatske¹⁷ utvrdio kako je postupak uređen Ustavnim zakonom učinkovito nacionalno pravno sredstvo za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, i kako to sredstvo mora biti prethodno iskorišteno da bi zahtjev podnesen Europskome sudu bio dopušten.

Ustavnim zakonom ustanovljena je, dakle, zaštita od povrede prava na suđenje u razumnom roku podnošenjem tužbe Ustavnom sudu. Međutim, dok je kod povrede svih drugih ustavnih prava ustavna tužba dopuštena tek nakon što je prethodno iscrpljen redovni pravni put iskorištavanjem svih raspoloživih sredstava pravne zaštite, u slučajevima povrede prava na suđenje u razumnom roku ustavna je tužba dopuštena bez potrebe iscrpljivanja redovnog pravnog puta. Također, bitno je obilježje ustavnosudskih postupaka, koji se vode povodom tužbi zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, što se u njima utvrđuje i primjerena naknada koja pripada podnositelju zbog povrede njegova ustavnog prava.¹⁸

Ovakva, ustavnosudska, zaštita od povrede prava na suđenje u razumnom roku izazvala je i jedan vrlo krupan problem – preopterećenost Ustavnog suda ustavnim tužbama. Ustavni sud je, naime, i prije stupanja na snagu čl. 63. Ustavnog zakona, bio preopterećen brojem podnesenih ustavnih tužbi te ga je ovakvo daljnje otvaranje ustavnim tužbama vrlo brzo dovelo do krizne situacije.

Ustavni sud je, tako, nakon nekoliko godina opisanog velikog povećanja broja ustavnih tužbi, u svom Izvješću Hrvatskom saboru br. U-X-835/2005 od 24. veljače 2005., predložio mogući način razrješenja problema. Naime, Ustavni sud je predložio da se ZS-om uredi postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku prema kojemu bi o povredi navedenog prava odlučivali županijski i visoki sudovi u Republici Hrvatskoj¹⁹ dok bi Ustavni sud nadležnost za rješavanje o ovom pitanju imao tek nakon što bi stranke iskoristile sva moguća sredstva zaštite pred nadležnim sudovima.

¹⁷ SLAVIČEK protiv Hrvatske (odluka Europskog suda od 4. srpnja 2002.). O navedenoj odluci podrobnije v. u: Potočnjak, Željko, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku – neki prijedlozi za unapređenje hrvatskog sustava na temelju stranih iskustava*, *Hrvatska pravna revija*, 4 (2005.), str. 3.

¹⁸ V. *ibid.*, str. 4.

¹⁹ "Izlaz bi možda bio da se gotovo isti instrumentarij prenese u odnosu na općinske sudove na županijske sudove. Dvadesetjedan županijski sud mogao bi o tome, posebno jer je riječ o materiji suđenja, koja mu je bliža nego Ustavnom sudu, odlučiti ne manje pouzdano od Ustavnog suda imajući na umu cjelokupni sadržaj predmeta, iskustvo u suđenju na osnovi kojeg se može potpunije prosuditi koliko bi vremena, u pravilu, trebalo da se takav predmet okonča." Crnić, Jadranko, *Razmišljanje o (ne)ustavnosti nekih odredaba (novog) Zakona o sudovima*, *Informator*, 5405-5408 (2006.), str. 29, 30 i 32.

b) Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku prema ZS-u

Zakonodavac je prijedloge Ustavnog suda uvažio te u tekstu novog ZS-a donesenog koncem 2005. zaista pokušao razriješiti problem preopterećenosti Ustavnog suda ustavnim tužbama podnesenima zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. ZS-om se, tako, uvodi zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku kao novo pravno sredstvo za zaštitu tog prava.²⁰ Navedeni se zahtjev, pojednostavljeno rečeno, može podnijeti neposredno višem sudu – u slučajevima neaktivnosti Upravnoga suda zahtjev se tako podnosi Vrhovnom sudu.

Izuzetno je bitno naglasiti kako su, ubrzo nakon stupanja na snagu ZS-a, odredbe kojima se uredila pravna zaštita od povrede prava na suđenje u razumnom roku pretrpjele brojne kritike.

Najsnažnije od njih polaze od pozicije Ustavnoga zakona i ZS-a u hijerarhiji pravnih vrela u Republici Hrvatskoj. Ustavni zakon, naime, donosi se i mijenja prema postupku određenom za promjenu Ustava, odnosno dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika Hrvatskoga sabora. ZS, pak, organski je zakon koji se donosi većinom glasova svih zastupnika.²¹

²⁰ Čl. 27. i 28. glave III. ZS-a pod naslovom „Zaštita prava na suđenje u razumnom roku“ u tadašnjem tekstu zakona glasili su:

"(1) Stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo, može neposredno višem sudu uputiti zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Ako se zahtjev odnosi na postupak koji je u tijeku pred Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske, Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske ili Upravnim sudom Republike Hrvatske, o zahtjevu će odlučiti Vrhovni sud Republike Hrvatske.

(3) Postupak odlučivanja o zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka je hitan. Postupak se provodi uz odgovarajuću primjenu pravila o izvanparničnom postupku, u pravilu bez održavanja ročišta." (Čl. 27. ZS-a.)

"(1) Ako sud iz članka 27. ovoga Zakona utvrdi da je zahtjev podnositelja osnovan, odredit će rok u kojem sud pred kojim je postupak u tijeku mora odlučiti o pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo podnositelja zahtjeva, te odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegova prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od 3 mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu.

(3) Protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku može se u roku od 8 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske žalba nije dopuštena ali se može pokrenuti ustavna tužba." (Čl. 28. ZS-a.)

²¹ Na naznačenom odnosu Ustavnog zakona i Zakona o sudovima temelji se i vrlo snažna kritika čl. 158., st. 2. ZS-a kojom se određuje za odlučivanje u postupcima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pokrenutima prije dana njegova stupanja na snagu:

"(2) Odredbe ovoga Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku ne primjenjuju se na predmete u kojima je do dana stupanja na snagu ovoga Zakona podnesena ustavna tužba na temelju članka 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 99/99., 29/02. i 49/02. – pročišćeni tekst). O podnesenim ustavnim tužbama odlučit će Ustavni sud Republike Hrvatske prema odredbama toga Ustavnog zakona." (Čl. 158., st. 2. Zakona o sudovima.)

Tvrđi se kako se navedenom odredbom zakonodavac upustio u uređivanje nadležnosti Ustavnoga suda na što, organskim zakonom iz čl. 82., st. 2. Ustava, nikako nije ovlašten. V. Crnić, op. cit. (bilj. 19), str. 29, 30. i 32. i Potočnjak, op. cit. (bilj. 3), str. 21.

Iz prethodno navedene okolnosti proizlazi kako ZS nikako, pa niti po principu *lex posterior derogat legi priori*, ne može mijenjati odredbe Ustavnoga zakona.

Navedeno je utemeljeno kritičko razmišljanje ponukalo pojedine autore da pokušaju obraniti nakane zakonodavca izražene u spornim odredbama ZS-a. Pri tome se polazi od shvaćanja kako su postupci zaštite prava na suđenje u razumnom roku, uređeni i Ustavnim zakonom i ZS-om, sporedni postupci u odnosu na glavne sudske postupke (kojima se prigovara nerazumno dugo trajanje). Ti su postupci također i sumarni, opskrbljeni s malo procesnih jamstava, i oni se mogu smatrati privremenim rješenjima čije je uvođenje bilo neophodno samo zbog toga što u postojećim sudskim postupcima nema odgovarajućih mehanizama kojima bi se nerazumno duga trajanja postupaka onemogućila.²² Ako bi se u budućnosti možda osiguralo djelovanje sudova u okvirima razumnog roka, sporedni, skraćeni i privremeni postupci zaštite prava na suđenje u razumnom roku izgubili bi na svojoj važnosti te bi ih se možda moglo i ukinuti.²³

Za naša daljnja razmatranja naročito je važno istaknuti kako je, u pogledu odnosa između sustava zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku uređenog Ustavnim zakonom i ZS-om, u teoriji zauzet stav da postupak predviđen ZS-om ima značenje prethodnog postupka koji mora biti proveden da bi se stranka, nezadovoljna trajanjem glavnog sudskog postupka, mogla obratiti Ustavnom sudu. Ustavni sud, smatra se, zadržava ovlasti iz čl. 63. Ustavnoga zakona jer on i dalje ostaje posljednja instancija domaćeg pravnog poretka kojoj se stranka, nezadovoljna duljinom trajanja sudskog postupka, može obratiti. ZS-om, prema tome, nije uspostavljen paralelni sustav zaštite prava na suđenje u razumnom roku, već se radi o sukcesivnim postupcima, pri čemu postupak zaštite uređen ZS-om mora prethoditi postupku uređenom Ustavnim zakonom.²⁴

Odredbe čl. 27. i 28. ZS-a pretrpjele su tijekom vremena nekoliko zakonodavnih intervencija.²⁵ Njima se, uglavnom, nastojalo unaprijediti institut pravne zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku. Međutim, kako smo to već i naglasili, naše je stanovište kako je nekima od navedenih novela zaštita prava na suđenje u razumnom roku bitno narušena.

²² U pravnoj teoriji postoji i shvaćanje Zakona o sudovima kao "hrabre zakonodavne improvizacije (koju) će povijest opravdati samo ako bude privremena, odnosno ako bude zamijenjena pravim i potpunim propisom koji će regulirati zaštitu prava na suđenje u razumnom roku". V. Radolović, Aldo, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku - realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1 (2008.), str. 300.

²³ V. Potočnjak, op. cit. (bilj. 3), str. 14. i 15.

²⁴ Ibid., str. 20.

²⁵ Čl. 27. i 28. mijenjani su i dopunjavani odredbom čl. 5. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 113/08), čl. 7. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 153/09) te čl. 5. i 6. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 116/10).

Osvrnemo li se tako, najprije, na izmjene učinjene novelom ZS-a iz 2009.,²⁶ vidljivo je kako je zakonodavac gotovo u potpunosti isključio ustavnu tužbu kao posljednje pravno sredstvo kojim se građani mogu zaštititi od povrede prava na suđenje u razumnom roku. Ona je, zapravo, „pretvorena“ u žalbu koja se podnosi Vrhovnom sudu. Time je, dakako, Vrhovni sud „prigrabio“ i ovlasti konačnog odlučivanja o povredi ustavnog prava suđenja u razumnom roku.

Ustavni sud nedvojbeno je potvrdio ovakvu zakonodavčevu nakanu kada je u izreci Rješenja U-III/VS-3669 od 2. ožujka 2010. naveo kako se nakon stupanja novele ZS-a iz 2009. „ustavna tužba protiv rješenja donesenog u postupku za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku ima (se) smatrati žalbom Vrhovnom sudu Republike Hrvatske u smislu članka 7. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima („Narodne novine“ broj 153/09).“ Stoga je Ustavni sud istim rješenjem sve neriješene predmete (njih preko dvije stotine) koji su se pred Ustavnim sudom vodili povodom ustavnih tužbi podnesenih temeljem čl. 28., st. 3. ZS-a iz 2005. (pod brojem U-II/VS), ustupio na rješavanje nadležnom vijeću Vrhovnoga suda.

Obrazlažući ovakvu svoju odluku, Ustavni sud je ocijenio da je uz čl. 7. novele ZS-a iz 2009. „koji uvodi najmanje dva stupnja sudske zaštite pred redovnim i specijaliziranim sudovima, osigurana djelotvorna pravna zaštita prava na suđenje u razumnom roku.“

Nadalje, Ustavni sud je, u svjetlu zakonodavnih promjena učinjenih Novelom ZS-a-2009, podsjetio i na vlastitu nadležnost iz čl. 63. Ustavnoga zakona te istaknuo kako je i nadalje “nadležan za odlučivanje o povredi ustavnog prava na suđenje u razumnom roku u slučaju kad Vrhovni sud Republike Hrvatske, pred kojim se vodi postupak u posljednjem stupnju odlučivanja o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, ne odluči o pravnom sredstvu stranke u razumnom roku“.

Mislimo kako je izmjene učinjene Novelom ZS-a-2009 moguće kritizirati iz nekoliko smjerova. Prvi se tiče u našem radu ranije naznačene hijerarhijske potčinjenosti ZS-a Ustavnom zakonu. Propisujući žalbu kao jedino pravno sredstvo zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku, zakonodavac se ZS-om ponovno upustio u uređivanje nadležnosti Ustavnoga suda na što nikako nije ovlašten.

Drugu je, prema našem shvaćanju također ozbiljnu kritiku moguće uputiti i zbog negiranja devolutivnog djelovanja žalbe kao pravnoga lijeka, što je zakonodavac učinio kada je propisao da o žalbi odlučuje Vijeće Vrhovnog suda – dakle, vijeće istog onog suda koje je odlučilo u ranijem stupnju.

Prema našem stanovištu, još jedan korak unazad učinjen je novelom ZS-a iz 2010. kojom je kao jedini pravni lijek protiv prvostupanijskih rješenja o zahtjevu za suđenje u razumnom roku predviđena žalba o kojoj odlučuje vijeće Vrhovnoga

²⁶ Čl. 7. novele ZS-a izmijenjen je raniji čl. 28., st. 3. te je sada, numeriran kao čl. 28., st. 5., glasio: „5) Protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku može se u roku od 15 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske žalba se može podnijeti Vijeću Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Vijeće je dužno u roku od tri mjeseca odlučiti o žalbi.“

suda.²⁷ Dakle, novelom ZS-a iz 2010. isključene su žalbe na rješenja Vrhovnog suda, osim u onim situacijama kada Vrhovni sud odlučuje u prvom stupnju povodom zahtjeva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku (do navedenog rješavanja dolazi povodom zahtjeva koji se odnose na nerazumne rokove rješavanja visokih sudova pa tako i Visokog upravnog suda).

Mislimo kako iz cjelokupnog slijeda razvoja proizlazi da se potpuna pravna zaštita koju su građani imali nakon stupanja na snagu ZS-a 2005., postupno narušavala – građani su najprije bili uskraćeni za ustavnu tužbu, a zatim i na žalbu protiv odluka Vrhovnog suda.

Nažalost, narušavanje instituta pravne zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku očito još nije završeno. Naime, na početku našeg rada spomenuti Nacrt prijedloga ZS-a donosi radikalnu i, prema našem stanovištu, izuzetno opasnu i štetnu reformu sustava zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku. Navedenim se tekstom, naime, predviđa sustav prema kojemu će se zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku podnositi sudu pred kojim se postupak vodi. O navedenom će zahtjevu odlučivati predsjednik, a u nekim slučajevima i potpredsjednik suda.

S obzirom da tema i opseg našega rada ne dozvoljavaju detaljniju kritiku i elaboraciju navedenog uređenja, željeli bismo samo istaknuti kako su hrvatski građani na početku razvoja instituta zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku kao osnovno pravno sredstvo zaštite na raspolaganju imali ustavnu tužbu dok će, ako Nacrt prijedloga ZS-a postane pozitivno pravo, u budućnosti takvo sredstvo biti zahtjev predsjedniku suda kod kojega se sam postupak vodi.

Budući da će, vrlo vjerojatno, Europski sud u budućnosti odlučivati i o predmetima u kojima će se morati očitovati o takvom sustavu zaštite, usudit ćemo se pretpostaviti (a i nadat ćemo se) da će ga proglasiti neučinkovitim.

c) Temeljni problem u razvoju pravne zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku u upravnosudskom postupku

U pogledu razvoja pravne zaštite od povreda razumnog roka odlučivanja u upravnosudskom postupku, važno je istaknuti kako je temeljni problem bio način utvrđivanja trenutka početka i završetka perioda relevantnog za procjenu razumnosti roka odlučivanja. Naime, Ustavni sud je sve do Odluke i Rješenja br. U-III A-4885/2005, od 20. lipnja 2007., u odlučivanju po pitanju razumnosti roka rješavanja tadašnjeg Upravnoga suda Republike Hrvatske (u nastavku rada: Upravni sud), išao smjerom suprotnim od onoga utvrđenog praksom Europskoga suda kada je utvrđivao početak i završetak roka što ga je procjenjivao prilikom ocjenjivanja moguće povrede razumnoga roka postupanja Upravnog suda. Naime, Ustavni sud je kao početak roka uzimao trenutak podnošenja tužbe Upravnom

²⁷ Odredbom čl. 6., st. 2. novele iz 2010., čl. 28., st. 5. je izmijenjen te on danas glasi: „Protiv prvostupanjskog rješenja o zahtjevu za suđenje u razumnom roku može se u roku od 15 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. O žalbi odlučuje vijeće.“

sudu, dok je završetkom roka smatrao trenutak podnošenja ustavne tužbe zbog povrede ustavnoga prava na odlučivanje u razumnom roku.

Ustavni je sud navedenu Odluku i Rješenje donio nakon što je Europski sud u predmetu POČUČA protiv Hrvatske preispitao praksu Ustavnog suda u odnosu na upravni postupak. Tako je Europski sud u pogledu pitanja početka postupka istaknuo da postupak pred tijelima uprave treba uključiti prilikom izračunavanja ukupnog trajanja postupka u smislu čl. 6. Europske konvencije u situacijama kada na temelju domaćeg zakonodavstva podnositelj zahtjeva mora iscrpiti prethodni upravni postupak prije nego što se može obratiti Upravnom sudu. Europski je sud, s obzirom na izrečeno stanovište, istaknuo kako je iz prakse Ustavnoga suda, u odlučivanju o ustavnim tužbama zbog povrede prava na odlučivanje u razumnom roku pred Upravnim sudom, vidljivo da Ustavni sud ne uzima u obzir ukupno trajanje postupka jer isključuje razdoblje tijekom kojega je postupak trajao pred tijelima uprave, a zbog činjenice da stranke imaju mogućnost koristiti se posebnim pravnim sredstvom kako bi takav postupak ubrzali. Takav se pristup, dakle, razlikuje od pristupa Europskoga suda jer ne pokriva sve stadije postupka. Europski je sud, stoga, zaključio kako se ustavna tužba ne može smatrati djelotvornim pravnim sredstvom u odnosu na duljinu upravnog postupka.

Važno je napomenuti i kako je u predmetu BOŽIĆ protiv Hrvatske Europski sud ponovio svoje gledište i praksu u pogledu početka postupka kao i djelotvornosti pravnih sredstava u pogledu svih stadija postupka, a s obzirom na praksu Ustavnoga suda koji prilikom odlučivanja o tužbama zbog povrede razumnosti roka odlučivanja pred Upravnim sudom ne uzima u razmatranje trajanje postupka pred tijelima uprave. Nadalje, što je od velike važnosti, Europski sud istaknuo je da je do odugovlačenja postupka (što je Europski sud istaknuo u ispitivanju zadovoljava li zbroj sredstava u Republici Hrvatskoj zahtjev djelotvornosti iz čl. 35., st. 1. Europske konvencije) došlo zbog nedostatka u postupovnom sustavu koji je omogućio opetovana vraćanja predmeta na ponovljeni postupak, što je bilo nužno zbog nepotpunih činjeničnih utvrđenja.

Ustavni sud je uvažio navedena stanovišta Europskoga suda te spomenutom Odlukom i Rješenjem istaknuo kako se duljina upravnog postupka u konkretnoj upravnoj stvari razmatra od dana kada je nastao "spor" u smislu čl. 6., st. 1. Europske konvencije odnosno od dana podnošenja žalbe protiv prvostupanjskoga rješenja. Također, od naročitog je značaja i činjenica da je iz presude vidljivo kako je Ustavni sud promijenio stajalište i u pogledu završetka računanja relevantnog razdoblja jer je u njega uračunato i vrijeme do trenutka kada je podnositeljici dostavljena presuda Upravnoga suda.

Od velike je važnosti i to da se Ustavni sud očitovao i o opisanim situacijama kada na nerazumno duge rokove odlučivanja u upravnim i upravnosudskim postupcima utječe činjenica što Upravni sud više puta vraća upravnu stvar na upravni postupak i to najčešće zbog nepotpuno ili pogrešno utvrđenih činjenica. Ustavni sud istaknuo je kako takva upravna i upravnosudska praksa ukazuju na bitne nedostatke u hrvatskom upravno postupovnom pravu te da se oni ne mogu ispraviti sredstvima pravne zaštite protiv šutnje uprave.

III. NOVE PRESUDE EUROPSKOGA SUDA

Nakon godina „vladavine“ presuda koje su se odnosile na pitanje razumnosti roka odlučivanja, tijekom 2010. i 2011. Europski sud donio je dvije presude koje bi morale imati velik utjecaj na praksu upravnih sudova.

Tako su vrlo zanimljiva i važna shvaćanja koje je Europski sud zauzeo u predmetu HRDALO protiv Hrvatske.²⁸ Naime, iz činjenične je baze navedenoga predmeta bilo vidljivo kako Upravni sud nije tužitelju dostavio odgovor na tužbu koji je sudu uputio tuženik (Vlada Republike Hrvatske).

Europski sud je, s obzirom na navedenu okolnost, najprije istaknuo kako načelo procesne ravnopravnosti (principle of equality of arms, „jednakost oružja“), što je jedan od elemenata šireg pojma prava na pošteno suđenje, zahtijeva da svaka stranka mora dobiti razumnu priliku za izlaganje svojih argumenata pod uvjetima koji je ne stavljaju u bitno nepovoljniji položaj u odnosu na protivnika. Svakoj se stranci mora dati prilika da se upozna i da iznese primjedbe na očitovanja što ih je druga stranka dostavila u spis ili na dokaze koje je predložila.

Europski sud ističe kako je Vlada RH u svom odgovoru na tužbu, u kojem je zahtijevala odbacivanje tužbe, iznijela i nove tvrdnje kojima je osporavala tvrdnje što ih je iznio tužitelj (podnositelj zahtjeva) u tužbi. Upravni se sud, ističe Europski sud, na navedene tvrdnje Vlade RH pozvao čak i u svojoj presudi kojom je odbio tužbu podnositelja zahtjeva. Europski sud smatra kako je tim više podnositelju zahtjeva trebalo dati priliku da se na iznesene primjedbe očituje.

S obzirom da ni „stari“, ni „novi“ ZUS ne normiraju obvezu dostavljanja odgovora na tužbu tužitelju, smatramo kako bi upravni sudovi morali razviti praksu prema kojoj bi se takvi odgovori tužitelju dostavljali.

Nadalje, smatramo kako je i presuda u predmetu LESJAK protiv Hrvatske²⁹ vrlo zanimljiva i važna. Iz činjenične je baze navedenoga predmeta vidljivo da je Upravni sud odbacio tužbu podnositelja zahtjeva zbog toga što ovaj nije otklonio nedostatke tužbe, kako je to od njega zatražio Upravni sud. Naime, Upravni sud je od tužitelja (podnositelja zahtjeva) rješenjem zatražio da navede koju konkretnu odluku (upravni akt) osporava. Podnositelj zahtjeva je na navedeni zahtjev suda odgovorio kako nije u mogućnosti naznačiti konkretni upravni akt jer takav akt od strane tuženika nije niti donesen. Naime, u osnovi spora nije ni bio bilo kakav konkretni akt već građanska tužba u kojoj je tužitelj tražio vraćanje na radno mjesto. Predmet je do Upravnog suda dospio tek nakon što se Općinski sud oglasio nenadležnim, smatrajući da je za postupanje nadležan Upravni sud. Upravni sud je, nakon odgovora što ga je uputio tužitelj (podnositelj zahtjeva), odbacio tužbu, s obrazloženjem da tužitelj nije otklonio nedostatke u tužbi, kako je to od njega bilo zatraženo.

Ocjenjujući navedene činjenice, Europski je sud istaknuo kako Upravni sud u hrvatskom pravnom sustavu ima ulogu ispitivanja zakonitosti upravnih akata. Stoga, moguće nepostojanje upravnog akta podrazumijevalo bi i nenadležnost

²⁸ HRDALO protiv Hrvatske (odluka Europskoga suda od 27. rujna 2011.).

²⁹ LESJAK protiv Hrvatske (odluka Europskoga suda od 18. veljače 2010.).

Upravnoga suda i odbacivanje tužbe, osim u situacijama (do kojih je i došlo u konkretnom predmetu) kada bi se redovni sudovi najprije oglasili nenadležnima te ustupili predmet Upravnom sudu. U takvim slučajevima Upravni su sudovi obvezni obratiti se Vrhovnom sudu sa zahtjevom za rješavanje sukoba nadležnosti s redovnim sudovima.

Europski sud ističe kako je u konkretnom predmetu već iz dokumenata koji su se nalazili u spisu predmeta bilo očito da Upravni sud nije nadležan za predmet podnositelja zahtjeva, te da je bio obvezan obratiti se Vrhovnom sudu sa zahtjevom za rješavanje sukoba nadležnosti. Budući da Upravni sud nije postupio tako, već je inzistirao na ispravljanju nedostataka u tužbi te odbacio tužbu, stanovište je Europskoga suda da takvo postupanje predstavlja pretjerani formalizam. Sud ne može prihvatiti takvu krutu formalnost postupka što ga primjenjuje Upravni sud.

Mišljenja smo kako je navedeno stanovište Europskoga suda potrebno shvatiti kao generalno apeliranje na potrebu izbjegavanja pretjeranih formalizama u upravnim sporovima.

IV. ZAKLJUČAK

Praksa Europskoga suda odigrala je bitnu ulogu u razvoju pravne zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku u Republici Hrvatskoj. Naime, ona je izravno utjecala na unapređenje navedene zaštite jer je „natjerala“ hrvatskog zakonodavca na usklađivanje s Europskom konvencijom. U pogledu zaštite građana od povrede razumnog roka odlučivanja u upravnosudskom postupku, navedeno se usklađivanje i unapređenje u prvom redu odnosilo na pitanje načina računanja početka i završetka perioda relevantnog za procjenu razumnoga roka. Uzlazna putanja uređenja pravne zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku, prema našem mišljenju, prekinuta je novelama ZS-a iz 2009. i 2010. Dodatna pogoršanja instituta, vrlo je izvjesno, prijete nam i u budućnosti jer Nacrt prijedloga ZS-a očito vrlo radikalno želi smanjiti broj sudskih predmeta, pa i onih koji se vode zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Navedene aktivnosti hrvatskoga zakonodavca, pouzdano je, natjerat će u budućnosti Europski sud na preispitivanje vlastitih stanovišta o efikasnosti hrvatskoga sustava zaštite od povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Vrlo je važno istaknuti i činjenicu da je Republika Hrvatska radikalno reformirala upravno sudovanje. Reformatorskih zahvata ima puno, no smatramo kako se ipak najkorjenitije preinake u prvom redu tiču uvođenja dvostupanjskog upravnog sudovanja (četiri upravna suda ustrojena za područje više županija i Visoki upravni sud Republike Hrvatske ustanovljen za područje cijele Republike Hrvatske),³⁰ zatim uvođenja obvezne usmene i javne rasprave te ulaženje u spor pune jurisdikcije kao pravila.

³⁰ Formirana su četiri prvostupanjska upravna suda: Upravni sud u Zagrebu, Upravni sud u Rijeci, Upravni sud u Splitu i Upravni sud u Osijeku. Mjesna nadležnost navedenih sudova utvrđena je Zakonom o područjima i sjedištima sudova (NN 144/10).

S obzirom da je upravno sudovanje prema ZUS-u organizirano u dva stupnja, sukladno čl. 27., ZS-a, pravnu zaštitu od povrede prava na suđenje u razumnom roku prvostupanjskih upravnih sudova pružat će Visoki upravni sud. Što se, pak, tiče pravne zaštite od neaktivnosti Visokog upravnog suda, smatramo da će nju, sukladno čl. 27., st. 2., pružati Vrhovni sud.

Navedene preinake, sasvim sigurno, mogu dovesti i do produljivanja upravnosudskih postupaka. Bit će, stoga, vrlo zanimljivo pratiti kakvu će praksu u pogledu razumnog trajanja tih postupaka u budućnosti razviti instancije nadležne za odlučivanje o povredi toga prava.

Iako se Europski sud, osim o pitanju prava na suđenje u razumnom roku, hrvatskim upravnim sporom bavio vrlo malo, smatramo kako je za daljnji razvoj našeg upravnog sudovanja u prvom redu važna presuda u predmetu LESJAK protiv Hrvatske kojom se, prema našem mišljenju, generalno uputilo na potrebu izbjegavanja pretjeranih formalizama u upravnim sporovima.

LITERATURA:

1. BORKOVIĆ, Ivo, *Upravno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2002.
2. CRAIG, Paul i DE BURCA, Grainne, *EU Law: Text, Cases and Materials*, Oxford University Press, New York, 2003., str. 115.
3. CRNIĆ, Jadranko, *Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske: spas ili requiem za Ustavni sud*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 52, 2 (2002.), str. 259-287.
4. CRNIĆ, Jadranko, *Razmišljanje o (ne)ustavnosti nekih odredaba (novog) Zakona o sudovima*, Informator, 5405-5408. (2006.), str. 29., 30. i 32.
5. CRNIĆ, Jadranko, *O bespućima nekih odredaba (novog) Zakona o sudovima*, Informator, 5425 (2006.), str. 8. i 13.
6. ĐERĐA, Dario, ŠIKIĆ, Marko, *Komentar Zakona o upravnim sporovima*, Novi informator, Zagreb, 2012.
7. GARAŠIĆ, Jasna, *O upravnom sporu pred Upravnim sudom Republike Hrvatske u svjetlu čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Supplement (1998.), str. 967-1004.
8. GERKMAN-RUDEČ, Renata, *Odlučivanje u razumnom roku u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske*, Pravo u gospodarstvu 5 (2003.), str. 59-65.
9. GOMIEN, Donna i dr., *Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 1996.
10. GORANIĆ, Ivana, *Suđenje u "razumnom roku" – jedan od uvjeta za pravično suđenje (članak 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda)*, Vladavina prava, 6 (2000.), str. 47-62.
11. GRDINIĆ, Elica, *Mehanizmi zaštite prava na suđenje u razumnom roku – komparativni prikaz*, Hrvatska pravna revija, 2 (2005.), str. 1-6.
12. KORAC, Aleksandra, *Izbjegavanje medicinskog vještačenja i razumni rok u paternitetskim sporovima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 6 (2002.), str. 1253-1284.

13. LUKINA-KARAJKOVIĆ, Lidija, *Prikaz odluka Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu protiv Republike Hrvatske*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 52, 3-4 (2002.), str. 651-663.
14. MEDVEDOVIĆ, Dragan, *Upravno sudstvo u Hrvatskoj – prilog za povijesni pregled*, u: Hrestomatija upravnog prava, priredio: Dragan Medvedović, Suвременa javna uprava, Zagreb, 2003., str. 309-356.
15. MEDVEDOVIĆ, Dragan, *Potpuna reforma upravnog sudovanja*, Zbornik 49. susreta pravnika, Zagreb, 2011.
16. OMEJEC, Jasna, *"Razumni rok" u interpretaciji Ustavnog suda Republike Hrvatske*, Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava – interpretativna uloga Ustavnog suda, uredili: Jadranko Crnić i Nikola Filipović, Organizator, Zagreb, 2000., str. 131-149.
17. POTOČNJAK, Željko, *Pravo na sud, pristup sudu i suđenje u razumnom roku u slučaju intervencije zakonodavca u sudske postupke u tijeku*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2 (2004.), str. 823-853.
18. POTOČNJAK, Željko, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku – neki prijedlozi za unapređenje hrvatskog sustava na temelju stranih iskustava*, Hrvatska pravna revija, 4 (2005.), str. 1-15.
19. POTOČNJAK, Željko, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku nakon stupanja na snagu novog Zakona o sudovima*, Hrvatska pravna revija, 4 (2006.), str. 13-31.
20. RADOLOVIĆ, Aldo, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku – realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1 (2008.), str. 277-317.
21. ROBERTSON, A. H., MERILLS, J. G., *Human Rights in Europe – A study of the European Convention on Human Rights*, Manchester University Press, Manchester, 1993.
22. STANIČIĆ, Frane, *Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravnim sporovima – prebrza promjena koja bi se trebala izbjeći*, *Informator*, 6092-6093 (2012.), str. 1-3.
23. ŠIKIĆ, Marko, *Pravo na suđenje u razumnom roku u postupcima pred Upravnim sudom Republike Hrvatske*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1 (2009.), str. 333-372.
24. ŠIKIĆ, Marko, *Vremenski okviri odlučivanja u hrvatskom upravnom sporu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 1 (2010.).
25. ŠPRAJC, Ivan, *O načinu procjenjivanja „razumnosti“ trajanja upravnosudskog postupka*, *Informator*, 5322 (2005.), str. 5-6.
26. ŠPRAJC, Ivan, *Presude Europskog suda za ljudska prava u slučajevima Božić, Počuča i Vajagić protiv Hrvatske*, *Odvjetnik* 5-6 (2007.), str. 30-33.
27. ŠPRAJC, Ivan, *Promjena ustavnosudske prakse u procjenjivanju razumnosti trajanja upravnosudskog postupka (uz Odluku i Rješenje Ustavnog suda br. U-III-A-4885/2005 od 20. lipnja 2007.)*, *Odvjetnik* 7-8 (2007.), str. 24-27.
28. UZELAC, Alan, *Hrvatsko procesno pravo i jamstvo "pravičnog postupka" iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 19, Supplement, 1998.
29. UZELAC, Alan, *Reforma pravosuđa i njezina ograničenja*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2 (2002.), str. 289-318.

30. UZELAC, Alan, *Efikasnost pravosuđa u europskom kontekstu: usporedba*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 3-4 (2005.), str. 1101-1137.

31. UZELAC, Alan, *O razvoju pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Afirmacija ili kapitulacija u borbi za djelotvorno pravosuđe*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1-2 (2012.), str. 359-395.

32. VAJIĆ, Nina, *Europski sud za ljudska prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 3-4 (2001.), str. 487-524.

33. VAJIĆ, Nina, *Duljina sudskog postupka u Hrvatskoj i praksa Europskog suda za ljudska prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 5 (2001.), str. 981-990.

34. VAN DIJK, Pieter i dr., *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006.

THE INFLUENCE OF PRACTICE (COURT DECISIONS) OF THE EUROPEAN COURT FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS OF ADMINISTRATIVE ADJUDICATION PROCESS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

This paper analyses the court decisions of the European Court of Human Rights reached in proceedings against the Republic of Croatia and which directly or indirectly have influenced administrative adjudication process in the Republic of Croatia. In that sense, firstly and briefly court decisions which were reached in the wider context of the protection of the right to trial within a reasonable timeframe are analysed. Then, the paper analyses several new court decisions of the European Court of Human Rights which are directly related to administrative adjudication. In conclusion, how the Republic of Croatia must continue to monitor the practice of the European Court and attempt to harmonise administrative adjudication with it is pointed out.

Key words: *European court of Human Rights, right to trial within a reasonable timeframe, administrative adjudication process*